

VRIJDAG 1 OKTOBER 2010, 15.00-17.00 UUR, DE UNIE

RIGHT TO THE CITY

LEZING EN DEBAT TIJDENS DE CONFETTI-CONFERENTIE

VAN WIE IS DE STAD?

Lezing door Miguel Robles-Durán (werkzaam bij Cohabitation Strategies, en professor Urbanism aan The New School in New York), gevolgd door een debat met Jan-Willem Verheij (vice-fractievoorzitter VVD Rotterdam), Miriam van Lierop (programmamanager gemeente Rotterdam) en Agnes Verweij (initiatiefneemster van RIA, Rotterdammers in Actie). Gespreksleider: Chris van der Meulen. (Voertaal: Engels)

De stad ‘teruggeven’ aan de bewoners, door hen een belangrijke stem te geven in de vormgeving van de stad. Dat is het doel van de beweging ‘Right To The City’. Miguel Robles-Durán, professor Urbanism aan The New School in New York, is betrokken bij deze beweging. Voor een volle zaal houdt hij een lezing waarin hij vooral ingaat op de huidige praktijken bij stadsontwikkeling en op de achtergronden van de beweging. De lezing wordt gevolgd door een kort debat, waarin de Rotterdamse situatie wordt besproken.

Zihni Özdil van de Confetti-redactie leidt de lezing en het debat in. De vraag ‘Van wie is de stad’ is een belangrijke vraag voor Rotterdam. Politici zeggen vaak dat burgers mogen of zelfs moeten meepraten, maar in de praktijk lijkt het alsof er niet echt geluisterd wordt. Integendeel: echt meepraten en meebeslissen lijkt vaak te worden ontmoedigd. Miguel Robles-Durán werkt al langere tijd aan het ontwikkelen van manieren om de inspraak van

burgers te vergroten, onder andere bij *Cohabitation Strategies*. Hij richt zich daar op de vraag hoe mensen die uitgesloten zijn van besluitvorming zich kunnen organiseren om invloed uit te kunnen oefenen. Vandaag vertelt hij daar in De Unie over. Neoliberalisme en haar tegenbeweging. Robles-Durán gaat in op de achtergrond van de huidige situatie, waarin de meeste burgers weinig invloed hebben op wat er met hun directe leefomgeving gebeurt. Hij vertelt dat Europese steden sterk zijn geliberaliseerd in de afgelopen twintig jaar, op allerlei terreinen. Het neoliberalisme uit zich hier echter anders dan bijvoorbeeld in de Verenigde Staten. In de VS is er sprake van een vrije markt op allerlei gebieden. In Europa heeft neoliberalisme echter een *‘forceful image. It is totalitarian. Father government is mixed with private market; a lethal combination’*. De overheid beslist gezamenlijk met privépartijen, waardoor een lastig te definiëren en lastig te bestrijden systeem ontstaat. Neoliberalisme heeft door de financiële crisis in de afgelopen

jaren wat aan aantrekkingskracht ingeboet, maar het blijft de dominante stroming. Met name twee punten uit het neoliberalistische gedachtegoed worden niet bediscussieerd: het recht op bezit en het recht op winst. In de afgelopen twintig of dertig jaar zijn deze twee rechten in Europa steeds centraler komen te staan. Dat is bijvoorbeeld te zien aan de huizenmarkt. Nederland is in twintig jaar tijd veranderd van een land waarin het merendeel van de mensen huurder was, naar een land waar de meerderheid huiseigenaar is. Dit proces is sterk gestimuleerd door de overheid. Door de beschikbaarheid van hypotheekleningen tegen gunstige rentes en de hypotheekrenteaftrek konden veel meer mensen dan voorheen een huis kopen. Het werd financieel ook steeds verstandiger om dat te doen: de maandelijkse hypotheekkosten zijn vaak lager dan de maandelijkse huur. Er zijn hierdoor steeds meer huiseigenaren gekomen, die met hun bezittingen en schulden onderdeel zijn geworden van het financiële stelsel. Ze participeren erin. Dit proces is

overigens in alle Europese landen zichtbaar. In een neoliberale markt is het noodzakelijk dat mensen blijven kopen en blijven uitgeven. De markt moet blijven groeien. De winsten die gemaakt worden, moeten geïnvesteerd worden in projecten die ook weer winst opleveren, zodat de groei door kan gaan. Winst maken is in de afgelopen jaren steeds belangrijker geworden, ook voor overheden. Bij de ontwikkeling van steden staan bewoners en hun behoeften steeds minder centraal, maar gaat het in toenemende mate om de vraag hoeveel winst er kan worden behaald. Steden concurreren met elkaar om kapitaal aan te trekken. De OECD en andere organisaties stimuleren dat. Bestuurders hebben vaak geen keuze: ze moeten meedoen. Er wordt continu geherstructureerd en vernieuwd in steden, om de concurrentie met andere steden aan te kunnen. Vooral arme mensen leiden onder stadsplannen en herstructurering. Robles-Durán betoogt dat burgers zouden moeten beslissen over de winst die de overheid maakt. Nu beslissen overheden er meestal samen met private organisaties over. Om dit te veranderen, moeten burgers eisen stellen. En ze moeten zich groeperen. In Nederland is dit lastiger dan in sommige andere landen, omdat Nederlanders gewend zijn aan het poldermodel, waarin ze liever compromissen sluiten dan dat ze het conflict aangaan. Maar om echt iets te veranderen moeten burgers eisen in plaats van participeren, vindt Robles-Durán. Situaties van crisis, zoals de huidige financiële crisis, bieden daarbij nieuwe mogelijkheden. In aanvulling op de lezing vertelt een deelnemer aan de beweging *Right to the city* over projecten die op dit moment in Rotterdam gepland zijn of worden uitgevoerd, zoals de ontwikkeling van de Lijnbaan, de Nieuwe Binnenweg en de Witte de Withstraat.

Debat

Na de lezing is er nog ruim een half uur de tijd voor het debat.

Gespreksleider Chris van der Meulen weet, ondanks de korte tijd, veel punten aan de orde te stellen.

Kraakwet

De nieuwe kraakwet, waarin kraken heel anders wordt benaderd dan voorheen, is vandaag in werking getreden. Van der Meulen vraagt Agnes Verweij of de kraakbeweging zich zorgen maakt. Verweij stelt dat er zeker zorgen zijn. Het is onduidelijk hoe de politie gaat reageren. Er is geen overgangsregeling, maar veel mensen zijn in één klap crimineel. 'There is a grim mood'.

Participatie

Van der Meulen herhaalt een deel van een citaat dat Robles-Durán eerder noemde. 'The freedom to make and remake ourselves in our city'. Hij vraagt Miriam van Lierop of ze het daarmee eens is. Van Lierop stelt dat de wens bestaat om een levende, levendige stad te hebben, met veel activiteiten, 24 uur per dag. Mensen maken de stad, en in die zin klopt het citaat. Maar tegelijkertijd lijkt er een politieke discussie ten grondslag te liggen aan het citaat, over de 'driehoek overheid, burgers en bedrijven'. Echte co-creatie gebeurt te weinig. Burgers nemen ook weinig initiatieven. Verweij bevestigt dat de overheid probeert om burgers en burgerorganisaties bij projecten te betrekken. 'But it doesn't work. The triangle is not a fair balance'. De banden tussen overheid en ontwikkelaars zijn sterk en in de praktijk is het lastig voor burgers om daar een gelijkwaardige rol in te spelen. Van Lierop erkent dat het niet altijd gemakkelijk is om de participatie in de praktijk vorm te geven. 'But we try'. Bij de ontwikkeling van de Lijnbaan is bijvoorbeeld gepraat met winkeleigenaren en bewoners. En naar hun mening wordt goed geluisterd. Robles-Durán gelooft dat de gemeente oprecht probeert burgers bij de plannen te betrekken. Maar hij vindt het niet verstandig dat burgers daarin meegaan. 'You shouldn't participate, but demand change'. Het gaat er niet om of

mensen kunnen participeren bij het plan voor de nieuwe Lijnbaan, maar het gaat om de vraag die daarvoor gesteld zou moeten worden: wie wil de nieuwe Lijnbaan? Wie vraagt erom? Waarom wordt er überhaupt een plan voor gemaakt? Deze stap wordt vrijwel altijd overgeslagen.

De rol van de burger

Van der Meulen vraagt of burgers actief genoeg zijn, richting overheid en ontwikkelaars. Jan-Willem Verheij stelt dat de betrokkenheid van burgers sterk verschilt per project. Soms komen er veel mensen bij gemeenteraadsvergaderingen, terwijl er een andere keer niemand is. Hij benadrukt wel dat het belangrijk is om iets te doen op het moment dat je het niet eens bent met een plan. Er wordt namelijk goed naar burgers geluisterd. 'We are not stray puppets of the developers, but we listen to the people'. Dat wil niet zeggen dat er altijd aan wensen van bewoners kan worden voldaan. Verheij stelt dat mensen een stem kunnen krijgen via de politiek, maar juist ook op andere manieren. Hij pleit ervoor om de concrete inrichting van de directe leefomgeving zo veel mogelijk bij burgers te leggen, bijvoorbeeld door mensen hun eigen huizen te laten bouwen. Hij vindt het daarnaast goed dat mensen opkomen voor hun belangen. Maar meestal participeren burgers alleen bij 'immediate local issues'. Verweij deelt deze analyse niet. 'You see the same patterns emerging everywhere.' Het protest groeit. Tegelijkertijd kost het burgers heel veel tijd, energie, stress en soms ook geld om te strijden tegen plannen, zoals bij de Lijnbaan. Overheden en projectontwikkelaars realiseren zich dat vaak niet, maar 'the suffering you put on people that feel threatened in their houses is enormous'.

Van wie is de stad?

Van der Meulen vertelt dat een van de plannen in Rotterdam is om de verhouding tussen duur en goedkoop wonen te veranderen. Nu is zestig procent van de woningen goedkoop

en veertig procent duur, maar het plan is om dit om te draaien. Dat leidt tot de vraag van wie de stad is. Van de huidige of de toekomstige bewoners?

‘The city is a constant flow and movement’, antwoordt Verheij.

‘Who owns the city? The current and the future inhabitants, both of them.’ Onder de huidige groep van mensen die in een goedkope woning woont, zijn veel mensen met een hoger inkomen die een ander huis willen. Verheij behoort zelf ook tot die groep. Hij woont in een huis van de sociale woningbouw en hij zou graag willen verhuizen, maar hij vindt geen geschikt huis. Er zou meer aandacht moeten zijn voor deze groep.

Verweij is het daar niet mee eens. Er is al genoeg aanbod voor deze groep; in de laatste tien jaar zijn er voornamelijk duurdere huizen gebouwd, terwijl 55% van de Rotterdammers een laag inkomen heeft. Voor hen wordt er weinig gebouwd. Er wordt ook niet aan hen gevraagd of ze het eens zijn met het kopen van een huis van de sociale woningbouw; dat wordt hen opgedrongen. Het scheefwonen valt volgens haar over het algemeen wel mee. ‘The tendency to diminish the social housing sector’ hangt samen met het feit dat er geen winst op te behalen is.

Verheij zegt dat mensen nooit gedwongen worden om een huis te kopen. Maar ze moeten wel de kans krijgen om dat te doen, als ze dat willen. Dat de stadsontwikkeling gedreven wordt door het zoeken naar winst, herkent hij niet. Uit de lezing kwam een beeld van een ‘financial conspiracy’ naar boven. ‘But there is no surplus in Rotterdam. There is no money.’ En met de huidige plannen wordt niet zozeer gepoogd om kapitaal en ontwikkelaars aan te trekken, maar om werkgelegenheid te creëren. Verweij is ervan overtuigd dat er soms gebouwd wordt om verkeerde redenen, zoals het vergroten van het aanzien van de stad of het aantrekken van een ander soort mensen, zonder dat de vraag wordt gesteld of er wel behoefte aan is. Ze geeft het voorbeeld van Nieuw-

Crooswijk. Dat project kost heel veel geld, en het werkt niet. De huizen worden niet verkocht.

Verheij zegt dat het wel werkt. Het wordt wel verkocht. Verweij noemt cijfers om te onderstrepen dat het niet werkt. Verheij bestrijdt dit met andere gegevens. Verheij en Verweij worden het niet eens. Ze gaan uit van verschillende feiten en cijfers, en het deel-debat over Nieuw-Crooswijk wordt niet beslecht. Stel dat... Mark Rutte morgen zou bellen naar Verheij, met de vraag of hij de eerste minister van urban development wil worden. Wat zou hij dan als eerste doen?, vraagt Van der Meulen. Verheij hoeft niet lang na te denken. ‘Make it possible to give people the choice to build their own house’.

Excursies door de stad, 17:00 uur tot 19:00 uur

Deelnemers gaan in groepjes naar verschillende plekken in de stad, zoals de Lijnbaan en het parkje bij de Vierambachtstraat. De groepjes bespreken onderling op wat voor soort plek ze zijn, wat voor gevoelens het oproept, welke mensen er komen en wat ze er doen. Vervolgens wordt aan bezoekers gevraagd wat ze er doen en wat ze van de plek vinden. De excursies eindigen met een picknick op de Lijnbaan, voor de Media Markt.

Verslag Vera Haket

© Overname van dit verslag – ook gedeeltelijk – alleen met toestemming van de auteur of *De Unie in Debat*.